

Eén zaak, twee keuzen: klelogesprek

Huub Daffes

Jndiëganger of Indonesië- weigeraar

2

Na de Japanse capitulatie op 15 augustus 1945 volgde twee dagen later, totaal onverwacht, het uitroepen van de onafhankelijke 'Republik Indonesia' door Soekarno en Hatta. Nederland werd compleet verrast door het optreden van de nationalisten. Terwijl de Nederlanders erop rekenden dat de Japanse overgave het herstel van de vooroorlogse koloniale verhoudingen betekende, werden ze nu voor het eerst geconfronteerd met fanatiek gewapend verzet van Indonesiërs om dit te beletten.

De inzet en acties van Nederlandse militairen tegen de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd zijn ook vandaag nog onderwerp van discussie tussen voor- en tegenstanders. Begrippen als 'koloniale onderdrukkingsoorlog' en 'Nederlandse oorlogsmisdaden' ontmoeten in onze tijd meer begrip dan in de jaren '50 en '60. De spraakmakende affaires rondom de Nederlandse overloper Poncke Princen en het extreem gewelddadige optreden van de troepen van kapitein Westerling roepen nog steeds heftige emoties en sterk tegengestelde meningen op, vooral onder ex-militairen.

In dit artikel komen twee Nederlandse ex-militairen aan het woord, die in de crisistijd direct na de Duitse bezetting verschillende keuzen hebben gemaakt in de kwestie Nederlands-Indië. Indonesië-weigeraar Hans Petiet en Indië-ganger Anton Kalse vertellen over hun motieven om wel of niet als soldaat naar Nederlands-Indië te gaan. Daarnaast spreken ze openhartig over de gebeurtenissen die volgden nadat zij hun standpunt hadden ingenomen. Dat beide mannen veertig jaar later nog vol overgave en emotie hierover vertellen, maakte mij duidelijk dat het om een ingrijpende periode uit hun leven ging.

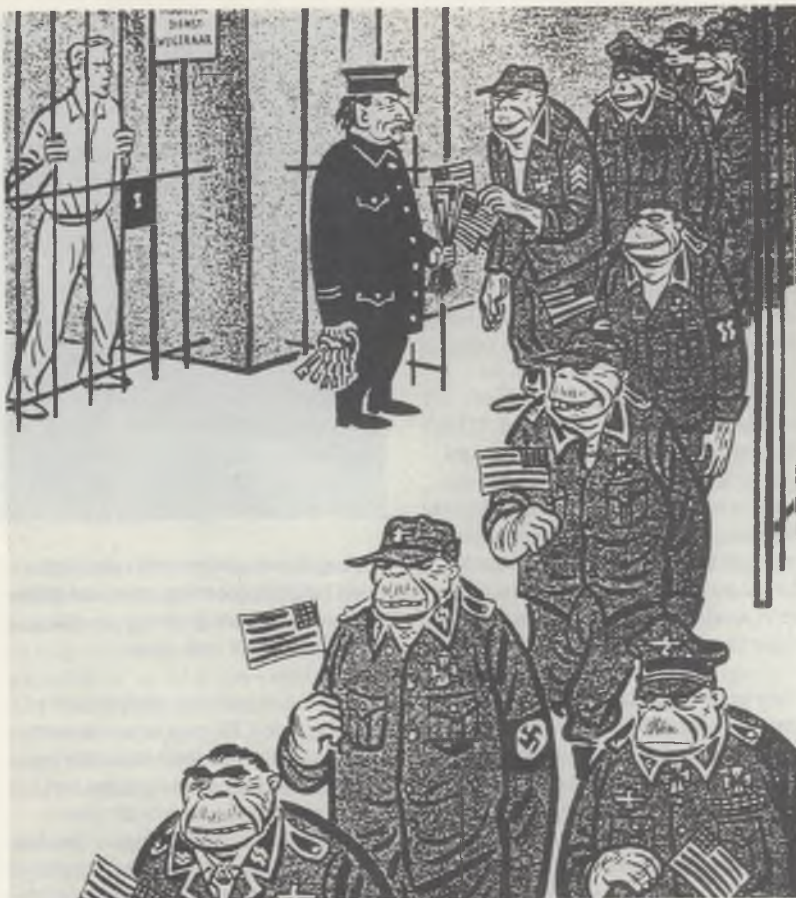
In de '7-december toespraak' (1942) van Koningin Wilhelmina was in voorzichtige bewoordingen gesproken over een, op termijn, grotere zelfstandigheid van Indonesië na de bevrijding, maar dit zou wel moeten plaatsvinden volgens een Nederlands scenario. De Indonesische onafhankelijkheidsverklaring en het gewelddadige optreden van de radicale jongerengroepen tegen eind '45 uit de kampen terugkerende (Indische) Nederlanders, maakten duidelijk dat het koloniale gezag niet langer erkend werd en dat de nationalistische Indonesiërs niet van plan waren om hun onafhankelijkheid af te laten hangen van Nederlandse initiatieven en voorwaarden.

In de eerste naoorlogse maanden waren de Nederlanders niet in staat om op te treden tegen de nationalist en waren zij militair gezien volledig afhankelijk van de Britten en Amerikanen. Zowel Groot-Brittannië als de Verenigde Staten toonden begrip voor het onafhankelijkheidsstreven van Soekarno en waren niet van plan de Nederlanders te helpen om de *Republiek* te vernietigen. Nederland stond in deze kwestie internationaal gezien geïsoleerd, zoals later duidelijk zou blijken bij de veroordeling van de politionele acties door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.

Met brede steun van de Tijdelijke Tweede Kamer (alleen de CPN was tegen) besloot de noodregering Schermerhorn in 1945 tot het sturen van vrijwilligers om samen met de Britse troepen de (Nederlandse) orde te herstellen. De bescherming van Nederlandse burgers en de economische belangen van de Nederlandse staat moesten zo spoedig mogelijk veilig gesteld worden. Aan een dialoog met nationalistische leiders dacht men voorlopig niet meer.

De oorlogsvrijwilligers slaagden er niet in om de Nederlandse koloniale macht te herstellen en derhalve besloot men tot het sturen van dienstplichtige militairen. De lichte van 1946 werd als eerste opgeroepen. Tussen 1946 en 1950 zouden Nederlandse regeringen ongeveer 120.000 dienstplichtigen naar het toenmalige Nederlands-Indië sturen om te gaan vechten 'in de Oost'.

Zo kort na de Duitse bezetting werd er verschillend gereageerd door dienstplichtige soldaten. Velen gingen vol

Het gratiebeleid... Lex Jagtenberg in 'De Waarheid', mei 1951.

overtuiging om de 'Jappenknecht' Soekarno een lesje te leren, anderen vertrokken met gemengde gevoelens naar het verre, onbekende land in de tropen.

Duizenden jonge mannen weigerden dienst en zij werden daarvoor keihard aangepakt door Justitie: gedwongen inscheping en heropvoedingskampen om de weigeraars alsnog van inzicht te doen veranderen. Hiermee boekte de overheid redelijke successen, veel jongens lieten zich onder druk ompraten en vertrokken alsnog naar Nederlands-Indië. Uiteindelijk werden ruim 2600 volhardende dienstweigeraars door de kriegsraad als deserteurs veroordeeld tot veelal jarenlange gevangenisstraffen.

Hans Petiet: van oorlogsvrijwilliger tot dienstweigeraar

Hans Petiet (1925) werd in Amsterdam geboren. Hij zat als 15-jarige op de ambachtschool toen hier de oorlog uitbrak. Direct na de oorlog meldde hij zich in eerste instantie aan als oorlogsvrijwilliger om Nederlands Indië te helpen bevrijden van de Japanners, om later als ondergedoken deserteur opgepakt en veroordeeld te worden.

Welke rol speelde de Duitse bezetting bij zijn houding tegenover Nederlands Indië?

'Mijn verhaal begint tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen ik een eerste oproep voor de verplichte Arbeitseinsatz nog wist te ontlopen met behulp van een bevriende arts.

Hierdoor kon ik in Nederland blijven, maar kwam toen terecht bij metaalbedrijf Werkspoor dat voor de Duitsers werkte. Na de treinstaking van 1944 werden er door de Duitsers vrijwilligers gevraagd om Nederlandse spoorrails naar Duitsland te brengen. Daar had natuurlijk niemand trek in, dus een razia zat er onvermijdelijk aan te komen. Toen ben ik maar ondergedoken in Abcoude. Per toeval raakte ik daar betrokken bij verzetswerk, omdat op de boerderij waar ik zat een geheim wapendepot was. Wapendroppings voor de regio Abcoude-Utrecht werden 's nachts van het land opgehaald en dan maakte ik op zolder die klevig ingepakte wapens schoon met petroleum en een aardappelmessje. Ik heb daar een maand of zeven, tot de bevrijding, ondergedoken gezeten.

Toen de oorlog hier eindigde in mei 1945, heb ik mij, samen met enkele jongens van onze verzetsgroep, aangemeld als oorlogsvrijwilliger (ovw 'er) om de Japanners te verdrijven uit Indonesië. Nu wij eindelijk bevrijd waren, wilden we niet dat onze land-

genoten in Nederlands Indië nog onderdrukt werden door Japan. Na een oproep van de minister van Oorlog hadden zich binnen een week al vele duizenden vrijwilligers aangemeld. Wij deden in afwachting van uitzending allerlei bewakingsklussen rondom Fort Abcoude, dat vol lag met Duits oorlogsmaterieel. Ook bewaakten we NSB'ers in de gevangenis van Nieuwersluis.

Tot mijn verbazing werd ik afgekeurd voor militaire dienst vanwege een verkleefde longtop. Ik was zo teleurgesteld hierover, dat ik in beroep ben gegaan, maar de arts vertelde dat de tropen funest zouden zijn voor iemand met zo'n aandoening. Ik accepteerde toen maar een burgerbaantje.'

Toen Japan capituleerde, riep Soekarno de onafhankelijkheid uit. Nederland weigerde die te erkennen. Men besloot de onafhankelijkheidsbeweging van de Indonesiërs met geweld de kop in te drukken. Alle dienstplichtigen uit 1946 werden opgeroepen om deel te nemen aan deze militaire operatie, want het aantal vrijwilligers was na de Japanse capitulatie drastisch afgenomen.

Wat is er gebeurd dat uw opvattingen in korte tijd zo enorm veranderden? Hoe kom je van oorlogsvrijwilliger tot deserteur?

'Ondanks mijn eerdere afkeuring werd ik nu opeens wél goedgekeurd en toegevoegd aan de 7 December-divisie, bij de geneeskundige dienst. Maar het was

*Hans Petiet nu:
... een koloniale
onderdrukings-
oorlog, daar wilde
ik niet aan mee
doen.*

inmiddels een andere strijd geworden, geen bevrijdingsoorlog maar een koloniale onderdrukingsoorlog en daar wilde ik niet aan mee doen.

Van de linkse politieke partijen was in '45 alleen de CPN nog tegen deze oorlog, maar niet veel later steunden ook de communisten de weigeraars niet meer openlijk. Zij stelden dat dienstplichtigen maar moesten gaan om dan daar de zaken in de gaten te houden of andere soldaten bewust maken van de koloniale onderdrukingsoorlog. Ik wilde het er niet bij laten zitten en voerde propaganda-acties en leidde demonstraties tegen de oorlog in en rond de kazerne. Maar dat vond de legerleiding niet zo geslaagd en ik werd door de Militaire Politie opgepakt. Ik kreeg veertien dagen zwaar arrest in een ondergrondse cel. De CPN reageerde hierop met een stukje in de *Waarheid*, maar de algemene stemming in Nederland was toch van: 'Indië verloren, rampspoed geboren'. Dienstweigeraars werden door overheid en de meeste burgers gezien en behandeld als lafaards en landverraders. Zo kreeg bijvoorbeeld een vader die zijn dienstplicht weigerende zoon thuis verstopt hield, twee maanden celstraf van de rechter wegens 'hulpverlening bij desertie.

Meteen na mijn vrijlating uit de cel besloot ik te deserteren uit het leger. Zo kort na de oorlog moest ik weer onderduiken, maar nu voor onze eigen overheid. Als onderduiker heb je flink wat problemen: hoe kwam je aan voldoende geld om aan de kost te komen? Een werkgever was strafbaar als hij je aannam, en thuis kon je niet meer komen, want de Militaire Politie lag op de loer.

Dienstweigeraars in Interneringskamp Schoonhoven (1948) – rechts Hans Petiet.

Via allerlei kleine klusjes en baantjes scharrelde je een bestaan bij elkaar: eerst in Enschede, daarna terug naar Amsterdam. Via communistische sympathisanten kreeg ik onderdak en werk: abonnees werven en contributie ophalen voor communistische verenigingen. Men probeerde mij daar om te vormen tot communist, maar dat zag ik niet zitten. Toen ik daarna ook nog weigerde als vrijwilliger naar Joegoslavië te gaan om mee te werken aan de opbouw van deze nieuwe communistische staat, was de liefde over en moest ik op zoek naar een nieuw onderduikadres.

Na anderhalf jaar onderduiken werd ik op 17 maart 1948 opgewacht en gearresteerd door de Militaire Politie. Kort daarna werd ik overgebracht naar het Depot Nazending Indië in Schoonhoven.

Ik had altijd gedacht één van de weinige dienstweigeraars te zijn, maar er bleken er daar een paar honderd te zitten! Dat was aan één kant natuurlijk een geweldige opsteker.'

Wat deed de overheid nadat ze u eenmaal gevonden had?

'In afwachting van de krijgsraad werden we daar zwaar aangepakt en fors afgeknepen, onder andere door de beruchte luitenant Van Kaam. Alles was erop gericht om ons moreel te breken. Weigeraars werden psychisch zwaar onder druk gezet, zelfs met behulp van geestelijken, om de weigering op te geven en alsnog naar Indië te gaan. Heel veel jongens konden deze druk niet aan en gingen toch, maar ik was vastbesloten om niet te gaan.

Een medische en psychische keuring waren deel van de voorbereiding voor de krijgsraad. De psychiater was snel klaar met mij, omdat hij er niets van begreep. Eerst was ik oorlogsvrijwilliger

*Anton Kalse:
dienstplichtig
soldaat.*

geweest, nu dienstweigeraar. Daarnaast kwam ik uit een christelijk-gereformeerd gezin en ook had ik geen enkel probleem om celstraf te krijgen voor mijn principiële weigering. De psychiater verklaarde toen dat ik psychisch ontoerekeningsvatbaar (S5) was en dus volledig ongeschikt om wapens te dragen en dienst te doen. Alle SS-klienten werden snel uit het leger ontslagen, maar ik moest blijven en toch voor de krijgsraad verschijnen.

In juni 1948 werd ik binnen twintig minuten veroordeeld en kreeg toch nog vijf maanden celstraf in Veenhuizen opgelegd, ondanks mijn medische en psychische afkeuring. Daarnaast was er ook nog een hoogst ongebruikelijke toevoeging op de uitspraak, die bepaalde dat mij niet ontzegd werd om bij de gewapende macht te dienen! Vergeleken met andere weigeraars was het een lichte straf, maar juridisch gesproken klopte het van geen kanten. Gewone gevallen van dienstweigering kregen straffen tot zeven jaar, vaak zaten zij langer vast dan NSB'ers, Nederlandse SS'ers en Duitse officieren die voor zware oorlogsmisdaden waren bestraft. Dat geloof je toch niet? Een ongehoorde zaak, maar aan de andere kant niet echt verwonderlijk als je weet dat de grondwet in principe verbodt om Nederlandse militairen tegen hun zin in naar het buitenland te sturen. Om dit artikel 192 tijdelijk buiten werking te stellen, werd er kort na de oorlog een noodwetje aangenomen dat uitzending toch mogelijk maakte. Een beroep doen op de grondwet werd daardoor zinloos.'

Op 27 december 1949 droeg Koningin Juliana de soevereiniteit over aan de Republiek Indonesië. Dit betekende het einde van de oorlog. Er werd amnestie verleend aan alle Nederlandse militairen

die betrokken waren geweest bij oorlogsmisdaden die begaan waren tijdens deze koloniale oorlog, maar de vervolging van de Indonesië-weigeraars ging onverminderd door tot ver in de jaren vijftig. (In 1957 wordt de laatste deserteur na een onderduik van negen jaar opgepakt. Hij wordt veroordeeld tot vier maanden celstraf en ontslag uit militaire dienst, HO)

Hoe kijkt u terug op de keuzen die u gemaakt heeft in die naoorlogse jaren?

'Ik vind dat iedereen zijn eigen individuele keuzes moet maken en zij die weigerden en zij die hun dienstplicht vervulden respecteer ik beiden. Tot op de dag van vandaag ben ik tevreden over de keuzen die ik toen gemaakt heb en zou ik het zo ook weer overdoen. Aan de andere kant ben ik me ervan bewust dat mijn geschiedenis er ook heel anders uit had kunnen zien. Stel dat ik als oorlogsvrijwilliger wel was uitgezonden naar Indonesië. Wie weet waar ik in terecht gekomen was en wat het met me gedaan zou hebben. Een Poncke Princen-effect of misschien meer een kapitein Westerling-effect? Ik durf niets uit te sluiten, want mensen zijn nu eenmaal sterk beïnvloedbaar.

Na het uitzitten van mijn straf ben ik begin '49 teruggekeerd in het normale burgerleven en heb ik ondanks mijn afkeuring en veroordeling ook nog ruim twintig jaar bij Justitie gewerkt, in het gevangeniswezen. Dus in die zin heeft mijn verzet tegen de staat geen negatieve consequenties gehad voor mijn verdere loopbaan. Of dat voor alle dienstweigeraars zo heeft uitgepakt, dat betwijfel ik.

Ik zou vooral jongeren willen waarschuwen dat ze onafhankelijk en kritisch moeten leren zijn en blijven, om niet door holle slogans of propaganda gemanipuleerd te worden. Anders is de

kans groot dat je dingen gaat doen waar je later spijt van krijgt.'

Hans Petiet woont nog steeds in Amsterdam en is actief in een vrijwilligerscircuit dat hand en spandiensten verleent in verzorgings- en verpleeghuizen.

De militaire tropenjaren van Indië-ganger Anton Kalse

Anton Kalse werd in 1925 in Diemen geboren als één na jongste uit een gezin van vijftien kinderen. Meteen na de lagere school moest hij gaan werken. De oorlog in Nederland kwam hij zonder grote problemen door. In 1946 kwam de oproep voor de militaire dienst.

'In september 1946 werd ik als dienstplichtig soldaat goedgekeurd en ik kwam terecht bij de 32^e Hulpverbandplaats afdeling, een onderdeel van de Geneeskundige Troepen, depot Nederlands-Indië in Utrecht. In drie maanden kreeg ik een EHBO-training als ziekenverzorger en daarnaast waren er enkele schietoefeningen met een pistool, geweer en brengun, een zware mitrailleur.

Kalse (l) bij zijn rode kruisauto.

Die oproep vond ik niet fijn. Hadden we net de Duitsers gehad, en had ik dankzij een hulpvaardige dokter de Arbeitseinsatz kunnen ontlopen, moest ik nu verdorie weg om te gaan vechten aan de andere kant van de wereld. Andere jongens hadden hetzelfde gevoel, al waren er ook wel enkelen bloedfanatiek om te gaan. De angst voor de forse gevangenisstraffen in Nieuwersluis, die aan dienstweigeraars werden opgelegd, speelde een grote rol bij de vraag: ga ik wel of niet naar Indië? Wij vonden dat iedereen voor zichzelf moest uitmaken of hij wel of niet heen zou gaan. Wij hadden geen hekel aan weigeraars. Wij respec-

teerden hun keuze, maar wilden zelf geen jarenlange gevangenisstraf riskeren. We gingen dus naar Nederlands-Indië, waar ik alleen van school iets van afwist, om de 'rampokkers' te bestrijden. Wij wisten dat Soekarno een fascist was, een verrader die samen met de Japanners tegen Nederland had gestreden. Dat het Nederlandse gezag hersteld moest worden, daar stonden wij achter. Dat ze ons daarvoor nodig hadden vonden we minder fijn.

Op 28 december 1946 vertrokken wij met ms. De Sloterdijk uit Rotterdam. Op onze reis naar de haven stond overal langs het spoor Militaire Politie om eventuele deserteurs op te pakken. Niet alle jongens keerden namelijk terug van hun inschepingsverlof en ook onderweg naar de havens waren er jongens gedeseerteerd. Om de schade beperkt te houden werd het hele traject van de kazerne, via het spoor, tot en met de loopplank van het troepen-transportschip bewaakt door de MP.'

• Eerste oorlogservaringen

'Op 24 januari 1947 kwamen we aan in de haven van Tandjong Priok. Hier vandaan gingen we per vliegtuig naar het militaire hospitaal in Tjimahi, waar ik een vervolgopleiding veldhospitaal kreeg. Omdat er veel dysenterie heerste onder de Nederlandse troepen van het oorlogsvrijwilligersbataljon der Krokodillen, werden er regelmatig vrijwilligers gevraagd om als infanterist dienst te doen op een buitenpost, waar je dan patrouille moest lopen. Wij van de Geneeskundige Troepen wilden wel eens wat anders meemaken en boden ons dan aan. Dat waren vaak angstige avonturen, zeker 's nachts. Wij waren totaal niet gewend aan militaire acties en ook niet aan de duisternis van die tropische nachten. De nachtelijke geluiden, de ongewone schaduwen, dansende vuurvliegjes en plotselinge beschietingen maakten dit voor ons tot spannende aangelegenheden.

Mijn echte vuurdoop viel samen met de eerste politionele actie van juli 1947. Het leger van de Indonesiërs, het TNI (*Tentara Nasional Indonesia*) had een actie tegen Chinese burgers ondernomen. Er heerste toen, en nu nog steeds, een sterk anti-Chinees sentiment. De TNI-strijders hadden een groep van ongeveer honderd Chinezen verzameld op een binnenplaats van een gebouw en vervolgens een aantal

handgranaten tussen de weerloze mensen geworpen. Het was een bloedbad. Er waren veel doden en zwaargewonden. Wij hebben de gewonden toen afgevoerd naar het hospitaal in Poerwokerto. Die beelden van de binnenplaats maakten een diepe indruk op mij.

Ons hospitaalwerk was redelijk zwaar. Je moest zo'n acht uur per dag zwaargewonden verzorgen, waaronder opvallend veel slachtoffers met brandwonden. Die liepen de jongens op als ze snel een kampvuurtje wilden maken. Meestal groeven ze een klein kuiltje, goten er benzine in en dan boem! Alweer een soldaat met brandwonden erbij! Tijdens een onderling conflict tussen Indonesische nationalist en Indonesische communisten troffen wij een gevangenis aan met daarin twaalf door het TNI doodgeschoten communisten.

Indonesisch medisch personeel van het ziekenhuis in Solo.

We zaten dus midden in een oorlog waarbij ook nog eens partijpolitieke belangen tot een soort burgeroorlog leidden.'

• Doodschieten of verzorgen?

'Toen een patrouille een keer een gewonde Javaan meebracht, stelde een vaandrig voor om de 'vuile communist dood te schieten' in plaats van medische bijstand te verlenen. Ik protesteerde daartegen en werd gelukkig gesteund door een sergeant, waardoor het allemaal met een sisser afliep. Maar het zegt wel wat over de spanning in die dagen!

Ik heb wel horen praten over excessen, maar daar heb ik zelf nooit iets anders van gemerkt dan dit geval. Een keer was er een incident toen onze jongens een huis van een Indonesiër wilde opblazen, omdat er vanuit dat huis op onze troepen was geschoten. De man

protesteerde heftig en weigerde te vertrekken. Toen is hij ter plaatse doodgeschoten, waarna zijn huis alsnog werd opgeblazen.

Op 19 december 1948, vlak voor de tweede politionele actie werden wij geplaatst op een buitenpost, een rubberplantage. Overdag gingen wij dan met de militairen van het 6e Eskadron gevechtswagens mee op patrouille, en als we in de kampongs waren dan hielden wij zieke Indonesiërs. Wij gaven ze per plaatse injecties of namen ze op in het hospitaal. Tijdens de acties trokken wij met het oprukkende Nederlandse leger mee om zieken en gewonden te verzorgen, zowel Nederlandse soldaten als Indonesische burgers. Van februari 1949 tot en met augustus 1949 had ik hospitaaldienst in Solo en moest ik gewonden verzorgen en konvooien met zieken begeleiden. In dat hospitaal had je Indonesisch medisch

personeel voor de burgers en aan de militaire kant werden de Nederlandse artsen ingezet. Wij hadden een goede band met de Indonesische verplegers en artsen, al wisten wij vrij zeker dat er heel wat TNI-klienten bij zaten. Wij wisten dat er meerdere TNI militairen daar illegaal behandeld werden, maar dat liet je maar zo. Het waren tenslotte ook mensen, nietwaar? Vervelender was dat het ziekenhuis bijna elke nacht beschoten werd door datzelfde TNI, maar ik heb mazzel gehad en ben nooit geraakt.'

• Verwerking van stress

'Het was niet eenvoudig om altijd je werk goed te doen vanwege alle ellende die je steeds weer zag. Zo zal ik een Nederlandse piloot niet snel vergeten, die totaal verbrand was. Wat heeft die man geleden! Ik deed mijn best om de gewonden op te beuren en te helpen

door bijvoorbeeld brieven naar huis te schrijven en de familie te informeren dat hun zoon een arm of been kwijt was.

Onze zaalarts zei altijd: *'Mannen, je moet niet stilstaan bij de gebeurtenissen van alledag anders word je stapelgek. Maak maar een geintje over je werk en je patiënten, dat is het beste!'*

En dat deden wij dan ook. Op den duur ontwikkelden wij echte galgenhumor. Maar het heeft mij wel geholpen, want ondanks alle dagelijkse ellende kon ik het werk goed volhouden.

De Nederlands-Indonesische strijd kostte heel veel slachtoffers (ruim 6000 aan Nederlandse zijde en waarschijnlijk 150.000 aan Indonesische kant, HO] en ik heb heel wat doden afgelegd en gekist. Een kameraad van mij was met een groep in een hinderlaag gevallen. Alle dertien mannen werden daarbij op gruwelijke wijze met sabels vermoord. De verminkte doden, onder wie mijn vriend, werden naar het lijkenhuisje gebracht. Hier fatsoeneerde ik ze zo goed als mogelijk, door ze te wassen, te kleden en te verzorgen, voordat ze gekist werden. Als je op zo'n manier afscheid moet nemen van een vriend, nou, daar was ik een tijdje goed kapot van.

Maar gehard door de realiteit van de oorlog, kon ik zo een andere bizarre situatie goed verwerken. Op een dag was er in een kampong net buiten Solo een afgehaakt hoofd van een Hollandse soldaat op een spies gevonden. Het werd in een koffertje naar het hospitaal gebracht. Ik moest toen dat losse hoofd wassen en de haren kammen, zodat er door de politie een foto van gemaakt kon worden ter identificatie.'

• Eindelijk naar huis

'Na de wapenstilstand konden steeds meer soldaten terug naar Nederland. Toen ik eindelijk weg mocht, liep ik een dubbele longontsteking op en moest nog drie maanden langer daar blijven. Maar op 11 april 1950 kwam ik blij weer thuis en werd ik opgevangen door mijn zusters.

De staat toonde zich niet echt dankbaar voor onze inzet in Nederlands Indië. Spullen die je tijdens je dienst was kwijtgeraakt moest je dubbel terugbetalen! Verder kreeg ik van de overheid f100,- kleedgeld voor de terugkeer en voor de eerste zes weken in Nederland kreeg ik f1,50 zakgeld per dag. Daarna moest je voor jezelf

Weer thuis in Diemen. Rechts Anton Kalse.

kunnen zorgen. Na de oorlog in Indië kwamen de soldaten weer thuis en die wilden allemaal terug op de arbeidsmarkt. Dit maakte de spoeling behoorlijk dun. Gelukkig kon ik weer bij mijn oude baas, behangfabriek Rath en Doodeheefver, aan het werk. Tot aan mijn pensionering ben ik daar boekbinder gebleven.'

• Gewetenswroeging?

'Nee, ik heb absoluut geen gewetenswroeging. Ik heb in Indië naar eer en geweten gehandeld en heb dus een zuiver geweten. Ik heb ook nog nooit een nare droom gehad over die toch ingrijpende periode. De omslag in de publieke opinie voor wat betreft het optreden van het Nederlandse leger in Nederlands Indië blijft voor mij, en veel van mijn kameraden, een moeilijk te verteren zaak. Wij zijn toen als dienstplichtige soldaten uitgezonden door een democratisch gekozen regering en met massale steun van de Nederlandse bevolking. Om het die militairen dan dertig jaar later te verwijten dat ze daar gevochten hebben, vind ik vreselijk hypocriet en onterecht. Wij vervulden toch onze burgerplicht?

Ik was veertien toen de oorlog in Nederland begon, en toen ik thuis kwam uit Nederlands Indië was ik vijfentwintig. Na de crisisjaren kwam de Duitse bezetting en daarna mijn dienst-

tijd in Nederlands-Indië. Geen fraaie tijden, maar toch heb ik niet het idee of gevoel dat ik een verloren jeugd heb gehad. Het was nu eenmaal zo, daar viel niets aan te doen. Het enige dat ik betreurt is dat de overdracht van het Nederlandse gezag veel te snel is gegaan. Dat had veel geleidelijker, zeg in tien jaar tijd moeten gebeuren. Dat was volgens mij veel beter geweest voor de economie en opbouw van het nieuwe Indonesië.

Anton Kalse woont nog steeds in Diemen en bezoekt jaarlijkse de reünie van zijn eigen medische onderdeel. Ook is hij altijd op 7 september aanwezig in Roermond, waar sinds 1988, bij het Nationale Indië-Monument 1945-1962 de ruim 6000 Nederlandse militairen herdacht worden die gevallen zijn bij het herstel van orde en vrede in de voormalige overzeese rijkdelen Nederland Oost-Indië en Nederlands Nieuw-Guinea in de periode 1945-1962